

ÜÇ YİRMİDÖRT SAAT ROMANINDA MODERNİZM ALGISI

Gülçin Tuğba NURDAN*

Özet

Peride Celal, Cumhuriyet kuşağı içerisinde yer alan sanata ve edebiyata büyük önem vermiş kadın yazarlarımızdandır. Edebiyatın daha çok roman ve öykü türleriyle ilgilenen yazarın yazmaya oldukça erken yaşlarda başladığı görülmektedir. Genel olarak metinlerine bakıldığında zaman ilk dönem eserlerini aşk romanları olan “pembe romanlar”, ikinci dönem eserlerini ise edebi açıdan ve sanatsal açıdan daha nitelikli roman ve öyküler oluşturur. Çok sayıda yazdığı öykü ve romanlarıyla Peride Celal Türk edebiyatının önemli kadın yazarları arasındadır.

Peride Celal’in 1977 yılında çıkan Üç Yirmidört Saat romanı modernist romanın Türk edebiyatında oluşum sürecinde verilen eserlerdendir. Roman genel itibarıyla kuşak ve sınıf çatışmasını anlatmakla birlikte iç içe geçmiş hayatları verir. Duru ve düzgün Türkçeyle yazılmış olan roman Peride Hanım’ın ikinci dönem eserlerindedir. Dört kadın, üç kuşak ve bu kadınlar arasındaki çatışmaları anlatan romanda Dilber diğer üç kadının sığınağı konumundadır. Modernizm algısını baskın bir şekilde hissettiğimiz roman Peride Celal’in ikinci dönem romanları arasında en başarılı sayılabilecek romanlarından. Yazar sadece konuyu işleyiş biçimi ile değil aynı zamanda anlatım teknikleriyle de modernist tutumunu desteklemiştir.

Modernizm açısından incelemeye çalışılan Peride Celal’in Üç Yirmidört Saat romanı döneminin başarılı örneklerinden biridir. Modernist roman unsurlarının temeli oluşturularak romanın daha net anlaşılması hedeflenmektedir. Asıl inceleme bölümü olan çalışmanın ana bölümünde Üç Yirmidört Saat romanı örneklendirmeye modernist roman unsurlarının hangilerini bünyesinde barındırdığı açıklanmaya çalışılacaktır. Böylelikle romanın modernist olup olmadığı tartışılacaktır. Son olarak sonuç bölümü ile roman hakkında net görüşler bildirilerek çalışma sonlandırılacaktır.

Anahtar kelime: Peride Celal, Üç Yirmidört Saat, modernizm, eleştiri, roman.

THE PERCEPTION OF MODERNISM IN THE NOVEL OF ÜÇ YİRMİDÖRT SAAT

Abstract

Peride Celal is one of our women writers who gave great importance to art and literature in the Republican generation. It is seen that the writer, who is mostly interested in novel and story genres, started writing at a very early age. When we look at the texts in general, the first period Works are “pink novels”, which are romance novels, and the second period Works are novels and stories that are more qualified in terms of literary and artistic terms. Peride Celal is among the important women writers of Turkish literature with her many stories and novels.

Peride Celal’s novel Üç Yirmidört Saat, which was published in 1977, is one of the Works that were given in the formation process of the modernist novel in Turkish literature. The novel generally tells about the generation and class conflict, but also gives intertwined lives. Written in clear and smooth Turkish, the novels is one of Peride Celal’s second period works. In the novel, which tells about four women, three generations and the conflicts between these women, Diber is the shelter of the other three women. The novel, in which we feel the perception of modernism dominantly, is one of Peride Celal’s novels that can be considered the most successful among her

* Dr., Atılım Üniversitesi, Sosyal Bilimler Ortak Dersler Bölümü (Yarı Zamanlı), gulcintugbanurdan@gmail.com ORCID: 0000-0003-3440-3089

Gönderim tarihi: 22/08/2021 Kabul tarihi: 12/09/2021

second period novels. The author supported her modernist attitude not only with the way she handled the subject, but also with her narrative techniques.

Peride Celal's Üç Yirmidört Saat novel, which is tried to be analyzed in terms of modernism, is one of the successful examples of its period. By forming the basis of modernist novel elements, it is aimed to understand the novel more clearly. In the main part of the study, which is the main analysis part, it will be tried to explain which elements of modernist novels are included by exemplifying the novel Üç Yirmidört Saat. Thus, it will be discussed whether the novel is modernist or not. Finally, with the conclusion part, the study will be concluded by giving clear opinions about the novel.

Keywords: Peride Celal, Üç Yirmidört Saat, modernism, criticism, novel.

Giriş

Üç Yirmidört Saat romanından önce modernizm kavramından bahsetmek için öncelikle “modern”liğin tanımını yapmak gerekmektedir. Yeninin karşısında olan modern, kelime “modernus” tan türemektedir:

“Kökünü itibarıyla Latince bir sözcük olan modo (son zamanlar, tam şimdi)’dan türetilen modernus, hodiernus (Hodie=bugün) terimlerinden gelen ve düşüncedeki açıklık, özgürlük, otoritelerden bağımsızlık ve en yeni ve en son dile getirilmiş düşünceler üzerine bilgi anlamına gelen sıfat.” (Cevizci, 2005: 1178).

Cüneyt Birkök, Rönesans ile birlikte modern ve antik olarak kelimenin anlamının genişlediğini dile getirir. Bu durumda modern kelimesi batılı ve diğerlerini ayırıcı bir unsur olarak kullanılmıştır. Batılıların modern, diğerlerinin ilkel olarak bölündüğünü “*Kısaca özetlemek gerekirse “modern” kavramının ilk anlamı Hıristiyan olmak, günümüzde ulaştığı son anlamı ise Batı’lı olmaktır.*” cümlesiyle ifade etmektedir (Birkök, 1998: 4).

Eskinin karşısında, yeninin yanında olmak; yeniye ait olmak; çağdaş olmak gibi anlamlara gelen modern kelimesi yeniye dair her şeyi temsil etmektedir.

Modernizm kelimesi ise on dokuzuncu yüzyılda hayatımıza girmiş bir kelimedir. Birkök modernizmin tanımını şu şekilde yapmaktadır:

“Daha özel bir anlamı olan modernizm kavramı ise, on dokuzuncu yüzyıl ortalarında kültür tarihinde, daha ziyade sanat ve bilimle ilgili olan değişimleri ifade etmektedir. Bu dönemin öncesinde, sanattaki realist akım, bir ayna görevi görerek, varlığı tıpkı tabiatta bulunduğu gibi yansıtma düşüncesiyle ortaya çıkmıştır. Yansımacılık, objektivite ve kişisel olmama şeklinde görülmüştür. Bu dönem, bilimde de pozitivizme tekabül etmektedir. Fakat daha sonra, insanın katkısının pasif bir tutumla bir şeyi olduğu gibi yansıtmanın çok daha ötesinde olduğu görüldü. Varlıkların, formlarının içinde taşıdıkları ve objektif yansıtmayla görülemeyecek olan anlamları da vardı. Böylece modernizm, realizme bir tepki olarak gelişti.” (Birkök, 1998: 5).

Salt gerçekliğe tepki olarak doğan modernizmde gerçeklik kavramı değişime uğramıştır. Gerçeklik algısı değiştiği için artık “görünenin ötesi” bir merak konusu olmuştur. Ahmet Cevizci de “*Avrupa realist geleneğinden estetik kopuşu temsil eden sanat hareketi*” cümlesiyle tanımladığı modernizm ile birlikte geleneksel düşünce kalıplarının yıkıldığını ifade eder (Cevizci, 2005: 1185).

Modernizmle birlikte artık dünya, başka bir düzen oluşturmuş ve geçmişten kopmayı hedeflemiştir. Bu düzenleme de aklın öncülüğünde gerçekleşmiştir. Hilmi Uçan bu konuda “Modernizm/Postmodernizm ve J. Derridanın Yapısökümcü Okuma ve Anlamlandırma Önerisi” makalesinde şunları söylemektedir:

“Modern düşünce, geçmişle bağlarını koparmaya, deyim yerindeyse klasiklerden kopmaya, ‘yeni’ olanın güzelliğini, yararlılığını dayatmaya çalışırken postmodern anlayış geçmişle de bir bağlantı kurmaya çalışır.” (Uçan, 2009: 2289).

Modernizmin hayatın birçok farklı alanındaki yansımalarına bakmak gerekirse bu noktada Sevim Kantarcıoğlu’nun *Türk ve Dünya Romanlarında Modernizm* kitabındaki değerlendirmeleri oldukça önemlidir. Kantarcıoğlu *modernizm* tanımını:

“Modernizm, felsefede hümanizm, ekonomide liberalizm ve edebiyatta yeni romantizmi içine alan çok kapsamlı bir kavramdır. Modernizm, hem çağdaş bir düşüncedir hem de Rönesansın günümüze kadar Batılı aydınının ulaşmak istediği bir idealdir. O hâlde modernizm, çağdaşlığı aşan bir kavramdır.” (Kantarcıoğlu, 2007: 1).

Modernizmin edebiyattaki yansımalarına bakmak gerekirse; modernist romanların klasik kurgudan ayrıldığını söylemek mümkündür. Bu ayrım en çok olaylar zincirinde ve zaman algısında hissedilmektedir. Klasik romandaki olay zinciri kaybolmuş ve artık durumlar önemli hale gelmiştir:

Artık romanlarda genel zaman daralmış; fakat iç zaman genişlemiştir. Modernist romanla birlikte “an”lar önemli hale gelmiştir.

Modernizmle birlikte bilinç akışı, iç monolog gibi bireyin daha çok iç dünyasını gösteren roman teknikleri romanda görülmeye başlanmıştır:

“Yerleşik uzlaşımlara, modern toplumun vasatilik ve bayağılığına isyan eden modernist sanat, yani şiir, roman, resim ya da beste için estetik form ya da üslup, zihinden bağımsız bir

gerçekliği, insanın dışındaki toplumsal dünyayı yalın bir biçimde, problematik olmayan bir tarzda yansıtmak anlamına gelmez. İşte bundan dolayıdır ki, Joyce, Proust ve Kafka gibi modernist yazarlar, diyalog ve anlatı tarzını reddederek, onun yerine bilinç akışını geçirmiş, Stravinsky ve Schoenberg gibi besteciler atonalizme yönelmiş, Césanne, Picasso ve Matisse gibi ressamlar resimde soyutlamayı keşfetmişlerdir.” (Cevizci, 2005: 1185).

Modernizmle ilgili son olarak amaçlarından da bahsetmek gerekirse; Hilmi Uçan, “ilerlemek, bireysel refah,...”ın modernizmin kutsal amaçları arasında olduğunu dile getirir (Uçan, 2009: 2289).

Modernist roman denildiği zaman içerisinde Hegel, Freud, Marks, Bergson etkisi gibi birçok farklı etkinin yer aldığını söylemek mümkündür. Bir roman karakterinin bu unsurlardan herhangi birini ya da birilerini yansıtıyorsa, taşıyorsa modernist unsurları bünyesinde barındırıyor demek mümkündür.

Tüm bunlar düşünüldüğünde modern romanın katmanları olan bir yapı olduğunu söylenebilir. Artık romanda klasik kurgudaki gibi yazar tarafından okura her şey sunulmamaktadır. Hatta çoğu zaman roman okurun eğitime ve kültürüne bağlı bırakılmaktadır.

1. Peride Celal ve *Üç Yirmidört Saat* Romanı

Peride Hanım içe kapanık bir kişiliği olduğu için edebiyatın ön saflarında çok fazla yer almamış bir yazardır. Fakat kendi sakin hayatında da oldukça verimli bir yazın hayatı geçirmiştir. Çok sayıda eseri edebiyatımıza kazandırmıştır. On sekiz yayımlanmış roman, beş tefrika roman, beş öykü kitabının yanı sıra birçok dergide de yayımlanmış öyküleri bulunmaktadır. Peride Celal’in sanat hayatını kendi içerisinde iki ayrı devirde incelemek mümkündür. Birinci dönem eserlerinde daha çok aşk romanları dikkati çekerken, ikinci dönem eserlerinde okuru nispeten de olsa düşünmeye sevk eder. “İkinci başlangıç” olarak değerlendirilen aşamaya İsviçre’deki eğitimci dönem ve Atıf Yönel ile olan evliliği vesile olmuştur (Zorkul, 2006: 23).

Peride Celal’in ilk dönem romanları olarak adlandırılan aşk romanları şunlardır: *Sönen Alev* (1938), *Yaz Yağmuru* (1940), *Ana-Kız* (1941), *Kızıl Vazo* (1941), *Ben Vurmadım* (1942), *Atmaca* (1944), *Aşkın Doğuşu* (1944), *Dar Yol* (1949).

İkinci dönem olarak nitelendirebileceğimiz *Üç Kadının Romanı* ile başlayan ve *Deli Aşk* ile biten bu süreçte Peride Celal oldukça nitelikli eserler vermiştir: *Üç Kadının Romanı* (1954), *Kırkıncı Oda* (1958), *Gecenin Ucundaki Işık* (1963), *Güz Şarkısı* (1966), *Evlü Bir Kadının Günlüğünden* (1971), *Üç Yirmidört Saat* (1977), *Kurtlar* (1990), *Deli Aşk* (2002). Ayrıca romanlarından başka bu olgunluk dönemindeki öykülerinden de kısaca bahsetmek gerekirse *Jaguar* (1978), *Bir Hanımefendinin Ölümü* (1981), *Pay Kavgası* (1985), *Mektup* (1995), *Melahat Hanımın Düzenli Yaşamı* (1999) gibi öyküler yer almaktadır (Zorkul, 2006: 28).

Peride Celal’in 1977 yılında yayınladığı *Üç Yirmidört Saat* romanı, kuşak çatışması ile sınıf çatışmasını üç günlük süreçte anlatan bir romandır. Büyükanne, kız/anne ve torun Fatma’nın yaşadığı kuşak çatışması ve bu üç kadının hayatlarının merkezinde olan evin hizmetçisi Dilber’in hayatlarını anlatan roman, Dilber’in hastaneye yatması ile başlar ve ölümü ile biter. O zamana kadar anne-kız arasında herhangi bir bağ yoktur. Roman Dilber’in ölüm haberini alan Fatma’nın annesine sarılmasıyla biter. Aslında her iki karakter de birbirini sevmekte; fakat yanlış tanımaktadır. İletişimsizlikten kaynaklanan problemle sevgilerini gösterememişlerdir. Durum böyle olunca iki taraftan biri olan Fatma, annesi tarafından sevilmediğini düşünmektedir. Anne de genç kızlığında büyükanne tarafından sevilmediğini düşünerek büyümüştür.

Romanda Dilber üç kadının da sığındığı kişi olarak verilmiştir. Dilber’in hastanede gördüğü rüyalar vasıtasıyla geçmişteki büyükanne-anne kavgalarına, normal olay sırasında da anne ile Fatma arasındaki kavgalara şahit olunmaktadır.

2. *Üç Yirmidört Saat* ve Modernizm Algısı

Peride Celal’in *Üç Yirmidört Saat* romanı modernist romanın oluşum sürecinde kaleme alınmıştır. Böyle olunca bünyesinde birçok modernist unsuru barındırır da modernist edebiyatın zirve olarak sayılabilen (*Huzur*, *Tutunamayanlar*,...) yapıtlarından biri olamamıştır. Daha en başında kitabın ismine bakıldığı zaman bile bir farklılık hissedilmektedir. Romanın ismi klasik formdan uzak bir isim olarak değerlendirilebilir. Yazar “Üç Gün” demiyor, saat ve zaman kavramının üzerinde duruyor. Şüphesiz ki bu roman döneminden önce yazılan romanlar gibi zaman kavramını da klasik bir bakış açısıyla değil, döneminin diğer romanları gibi daha karmaşık bir yapıda ele almıştır.

Freudyan ve Adlerci yaklaşım ve Marksist yaklaşım olarak temellendirilen roman modernizmi iki temel yönüyle *Üç Yirmidört Saat* romanında işlenmektedir.

2.1. Freudyan ve Adlerci Bakış Açısı ile *Üç Yirmidört Saat* Romanı

Üç Yirmidört Saat romanına ilk olarak verilen zaman açısından bakmak gerekirse; roman üç günlük bir zaman dilimini anlatır. Fakat Dilber'in hastanede gördüğü rüyaları ve bilinçaltı vasıtasıyla geçmişe de hâkim oluruz. Dilber gördüğü rüyaya göre ağlayarak ya da gülererek uyanıyor. Romanda Dilber'in gördüğü rüyaları da detaylı bir şekilde okuduğumuz satırlar italik olarak verilir:

“-Hepinizin ağzınıza yüzünüze...diye, başlayan çok ayıp küfürler söylüyordu teyzesi. Hanımefendi onun böyle küfrettiğini duymuş olsa! Öyle garibine gitti bunu düşünmek Ayşe'nin. Ağrısını unutup güldü bir kez daha.
Gerçekten gülüyor! diye, düşündü ona bakıp Fatma.” (Celal, 1977: 18).

Böylelikle romanın genel zaman olarak daraldığını, fakat bireylerin bilinçleriyle birlikte içsel zamanın genişlediğini söyleyebiliriz.

Fatma da sürekli iç monolog tekniği ile okuru geçmişe götürmekte ve geçmişte annesi ile yaşadığı problemleri anlatmaktadır. Bu durumun örneklerinden biri Mehmet'ten boşandıktan sonra eve döndüğünde annesiyle yaşadıkları problemlerde karşımıza çıkar:

“(…)
‘-Bilirsin işlerine karışmak istemem. Arkadaşça kulağını çekeceğim: Dul kadınsın, çok gençsin. Herifler arı gibi vızıldamaya başlayacaklar çevrende. Sorun şu bana kalırsa: Zamanı doldurmak, kadın yanını yatıştırmak için adam değiştirmek başka! Ondan buna gide gele çabuk orospulaşır insan.’
Ne pis vurucu konuşurdu sırasında! Kavga etmişlerdi. Ağlamıştı odasına kapanıp Fatma, ‘Ben böyle biri miyim?’ diye. Bir hafta on gün konuşmamışlardı.
Anımsayınca sıcak bastı yüzüne, öfkesi canlandı. Ne karışır be, o karı ne karışır bana! Yatacağım adamı ona mı soracağım! Oysa annesinin acı sözlerinin bilinç altına yerleştiğini, istese istemese sırasında kendisini koruduğunu biliyordu.” (Celal, 1977: 65).

Fatma roman boyunca annesinin kendisini sevmediğini düşünür. Buna neden olarak da annesinin babası ile sevmeyen evlendiğini ve onu sevmediği için kendisini de sevmediğini düşünür. Romanda Fatma iç monolog tekniği ile annesi ile olan sorunlarından bahsetmektedir. Başına her ne gelirse gelsin, yaşadığı her ne olursa olsun olayları annesine bağlamaktadır. Bu durum psikolojide elektra kompleksi ile açıklanmaktadır (Freud, 1997: 357). Freud'un bir görüşü olan elektra kompleksinde, kız çocuğu annesi baba karşısında kendine bir rakip olarak görmektedir. 3-6 yaş arasında yaşanan bu süreçte çocuğun ileriki yaş döneminde sağlıklı bir birey olabilmesi için o dönem aile bağları ve eğitim oldukça önemlidir. Roman kahramanı Fatma'da çocukluk döneminden kalma “annesi kendine rakip olarak görme” hayatı boyunca devam eder.

Adler, geleceğe ve gelecek kaygısına önem verir ve bireyin kendisini sürekli olarak eksik gördüğünü ve bu eksikliği tamamlamak için ileriye atıldığını savunur. İleriye yönelik aldığı telkinler ise aşağılık duygusundan ötürüdür:

“Her ruh belirtisi aşağı bir durumdan üstün bir duruma götüren bir hareket manasını taşımaktadır. Her bireyin hürriyet içinde ve yaratılış yeteneklerinden ve yeteneksizliklerinden olduğu kadar ilk dış dünya izlenimlerinden yararlanarak kendi kendine sağladığı hamle bireylere göre, dinamik kanun, ölçü, ahenk ve yön bakımından değişir. Gerçekleştirilmesi mümkün olmayan ideal bir tamlık ile daima kendisini karşılaştıran insan, aralıksız bir şekilde aşağılık duygusu duyar ve bu duygu tarafından uyarılır.” (Adler, 2002: 30).

Bu tanımlamaya göre aslında birey kendini doğuştan yetersiz hisseder. Bu sebeple de gelecek kaygısı güder. Adler'in bu tanımlamasından hareketle romana bakılacak olursa; Fatma kimsenin kendisini sevmediğini düşünür, yalnız bırakılacağını düşünür ve kendi kendisini mutsuz eder:

“Döndü koltuğuna, yaslandı arkasına. Gözlerinden yaşlar akıverdi. NE mutsuzum! Annesi, Ahmet, Dilber, hepsi çekip gitmişcesine yalnızlık duygusu işliyordu derinden yüreğine. Yanlış, çok yanlıştı davranışlarım çoğunca, biliyorum.” (Celal, 1977: 22-23).

Suna Karaküçük “Mutsuz Anneler, Daha Mutsuz Kızları” adlı makalesinde anne-kızın sevgiyi yanlış yerde aramasından bahseder:

“Anne-kız, ikisi de sevgiyi erkeklerde arayarak, birbirlerine vermeleri gereken sevginin o başka çeşidini, bir türlü oluşturamayarak, sürekli savaşlar birbirleriyle. İki kadının hayatları birbirine benzer hayatlardır. Fatma annesinin modelidir!” (Karaküçük, 2002: 19).

Genel olarak *Üç Yirmidört Saat* romanında Freudyen ve Adlerci yaklaşımın başarılı bir şekilde işlendiği görülmektedir. Elektra kompleksinin ve aşağılık kompleksinin iç içe geçtiği, birbirine yedirildiği romanda yazar özellikle rüyalardan faydalanarak, iç monolog tekniğini kullanarak bireylerin psikolojik durumları üzerinde durmuştur. Anne kız arasındaki iletişimsizlik sebebiyle yaşanan kopukluk bilinçaltının iç monolog tekniğiyle ortaya çıkarılması sonucu derinlemesine işlenmektedir.

2.2. Marksist Bakış Açısı ile *Üç Yirmidört Saat* Romanı

Romanın birbirine zıt karakterlerine baktığımız zaman bu karakterlerin Marksist söylem üzerinden okura verildiği görülmektedir. Fatma'nın eski eşi Mehmet ve yeni sevgilisi Ahmet üzerinden oluşturulan zıtlık sadece görüş ayrılıklarında değil karakter ve dış görünüş bakımından da birbirlerinden oldukça farklıdır ve “*Hele Mehmet’le ölçüştürmeye kalktığında! Mehmet güzel adamdı. Sarışın, boylu. Dışı güzel, içi kabak!*” (Celal, 1977: 65) şeklinde ifade ederler.

Özellikle Fatma'nın görüşlerini içeren aşağıdaki alıntı iki erkek arasındaki uçurumu daha da netleştirir:

“Ahmet’i tanıdığında Mehmet yerle bir olmuştu gözünde. Genç kocasının evini, pahalı eşyalarla döşeli gösterişli salonları, güzel yemeklerin yenildiği masa başı konuşmalarını anımsadı. (...) İğrençti bütün bunlar. Ahmet’i tanıyalı şu birkaç ay içinde, yaz başından beri ne çok şey değişmişti.” (Celal, 1977: 32).

Yukarıdaki örnekte küçük burjuvazi, küçük burjuva tipine karşı bir kin olduğunu söylemek mümkündür. Fatma Mehmet’in “züppe” olmasından nefret etmektedir.

Ahmet’i tanıdıktan sonra Fatma bütün hayatını ona bağlamıştır. Yaşadığı olumsuz anlardan yahut annesiyle olan problemlerinden dolayı Fatma'nın “Ahmet beni bırakırsa/sevmezse/beğenmezse” korkusu, sürekli olarak Ahmet’e kendini beğendirme çabası başlamıştır:

“Çocukça inanışlarını Ahmet bilmiş olsa! Sırasında, üniversite sınavlarında mum adadığını Telli Baba’ya! Rüşvet vermeye kalktığını, ‘Şu işim olsun, şu kadar para vereceğim yolda ilk gördüğüm yoksula’ diye” (Celal, 1977: 56).

Yukarıdaki örnekten de anlaşılacağı gibi Ahmet, Ahmet’in davranışları, düşünceleri Fatma için tartışılmaz derecede doğrudur. Ahmet’i tanıdıktan sonra hayatını onun beğenilerine göre şekillendiren Fatma, ona kendini kabullendirmeye çalışmak için ders çalışır gibi kitap okur, burjuvalardan nefret etmeye başlar. Romanda Ahmet anti-kapitalist söylem içerisinde ideal kişi olarak yer almaktadır. Annesini de küçük burjuva olarak gören Fatma, Ahmet beğenmez diye korktuğu için annesinden nefret eder:

“Valla akıllı karı şu anam diye düşündü Fatma. Gene de çoğu zaman ‘para düşkünü, kaymak takımın terzisi, burjuvacık!’ diye onunla alay etmekten alamıyordu kendini. Annesini aşağılara itelemekten hoşlanıyor, hıncını alıyor, kendisini ise, Ahmet’in çizgisine koyarak kurumlanıyordu.” (Celal, 1977: 63).

Aslında burada kapitalist düzenden bir nefret de söz konusudur. İdeal olan Ahmet ve onun dünyası yani markist düzen olarak verilirken, idealin karşısında kapitalist düzen yer almaktadır ve eleştirilmektedir.

Fatma hem dış görünüş olarak, hem karakter olarak hem de zihniyet olarak Mehmet’i olumsuzlamaktadır. Peride Celal Mehmet’in karşısına idealize edilmiş karakter olarak da Ahmet’i yaratıyor. Romanda annenin de kapitalizmi simgelemesi tesadüf değildir. Kızının olumsuz duygularını daha da keskinleştirir. Her bakımdan olumlanan Ahmet vasıtasıyla da yazarın sol söylemi içerisinde olduğunu düşünebiliriz. Aslında Fatma derin düşünen bir karakter değildir, annesiyle yaşadığı zıtlıkları onu Ahmet’e yönlendirmiştir. Onun siyasi yönelimi de yine annesine olan nefretinden(!) kaynaklanmaktadır.

Fatma'nın hayatına giren iki erkeği karşılaştırması kendi içindeki çıkmazlarının da göstermektedir. Fatma'nın tam olarak görüşü oturmadığı için, hayattan ne istediğini bilmediği için hayatına giren

erkeklerin kalıbına uyduğunu görmekteyiz. Yani bu erkeklerin kıyaslanması aslında bir bakıma kapitalist-anti-kapitalist düzen kıyaslanmasıdır.

Romanda anne ve kızın sığınağı olan Dilber'e bakarsak; zayıf, bakıma muhtaç, yalnız ve kimsesiz bir hizmetli olarak verildiğini görürüz. Bu noktada Hegel'in köle diyalektiğinden bahsetmek uygun düşmektedir. Hegel'e göre kimse kendine yetemez, bu sebeple başkalarına muhtaçtır. Muhtaç olduğu için de karşı taraftan istemsizce nefret etmektedir. Bu ilişki ise efendi-köle diyalektiğini doğurur. Kendi varoluşunu ötekinin varlığına bağlar (Hegel, 2004: 130). Romanda da Dilber'in varlığı küçük yaşta hizmetli olarak geldiği eve bağlıdır. Yaşlanınca da bu ev ahalisine muhtaç hale gelir. Tıpkı Hegel'in efendi-köle diyalektiğinde anlattığı gibi *Üç Yirmidört Saat* romanında da yaşamı için başkasının yaşamına muhtaç hale gelme ve bu noktada kölenin doyumuna ulaşması söz konusudur.

Selim İleri ile yaptığı söyleşide "*Benim en sevdiğim romanım Üç Yirmidört Saat'tir. Orada bir şeyler yaptığımıza inanıyorum.*" cümlesiyle *Üç Yirmidört Saat* romanı ile ilgili yorumlarını dile getiren Peride Celal, Dilber karakteri için Selim İleri'nin "*Dilber hayatta bütünüyle var mıydı?*" sorusuna kahramanını hayatındaki insanlardan oluşturduğunu söylemektedir:

"Belki daha fazlası. İnsan bir başkasını ne kadar yazabilir?"

Dilber, hiçbir karşılık beklemeden seven kişiydi. Sizin kimliğiniz, onun umrunda değildi, toplumsal konumunuz; o sadece sizi sevebilirdi. Böyleydi. Dilber'i hayatımın insanları arasından alıp *Üç Yirmidört Saat*'e koydum". (İleri, 1996: 54).

Romanın çoğu yerinde evin sahiplerini sevip sevmediği konusunda okuru şüpheye düşürse de Dilber; Fatma'yı da anneyi de, hatta büyükanneyi de onlardan bir karşılık beklemeden sever.

Romanın önemli sorunlarından birinin iletişimsizlik olduğunu söylemiştik. Bu iletişimsizliğe ve sonucunda yaşanan yalnızlığa baktığımız zaman altında modern dünyanın insanı sürüklediği durum karşımıza çıkmaktadır. Gelişen dünya ile birlikte sorunlar da beraberinde gelmektedir. Durum böyle olunca bireyler daha çok içe yönelmektedir. Romanda Fatma ile annesi arasında ciddi bir iletişimsizlik söz konusudur. Bunun sebeplerinden biri her alanda gelişen dünya iken diğeri ise yanlış eğitim olarak düşünülebilir. Aslında her iki problem de kapitalist dünyanın bireylere yaşattığı zorluklar olmuştur. Çocukluk döneminde Fatma annesinden ilgi ve sevgi görmemiştir. Annesi onu "özgür" yetiştirmek maksatlı hep kendi haline bırakmıştır, bu durum da sonunda iletişimsizliği beraberinde getirmiştir. Kısacası annesi Dilber'i kapitalizmin ellerine bırakmıştır demek mümkündür.

Sonuç

Peride Celal'in 1977 yılında yazılan *Üç Yirmidört Saat* romanı işlenen konunun modern teknikler kullanılarak ele alınması dolayısıyla modernist romanın oluşum aşamalarından sayılmaktadır.

Üç günlük bir süreci anlatan roman Dilber'in hastaneye yatması ile başlayıp, ölümü ile sonlanmaktadır. Bu süreçte yazar Peride Celal okura üç kuşağın hayatından kesitler sunmaktadır. Böylelikle aslında okur sadece üç güne değil, kahramanların hayatına vakıf olmaktadır.

Roman dikkatle incelendiği zaman kuşak çatışmasının, anne-kız anlaşmazlığının görüldüğünü kesin bir şekilde söylemek mümkündür. Çocuk yaşta yanlış eğitim verilmesi, kişilerin birbirleriyle doğru iletişim kuramaması ise bu sevgisizliği doğuran sebeplerdir. Bu durumu daha net anlamak için Freud'a baktığımızda karşımıza eletra kompleksinin, Adler'e baktığımızda ise aşağılık kompleksinin çıktığını görmekteyiz. Bunlar ise romanda iç monolog, bilinç akışı ve rüyalar vasıtasıyla okura ulaştırılmaktadır. Böylelikle romanda modernizmin temelleri bu tarz tekniklerle de desteklenmiş olmaktadır.

Üç Yirmidört Saat romanında keskin olan çatışmalardan birisi de kapitalizm-anti-kapitalizm çatışmasıdır. Marksist söylem yolu ile verilen bu durumda kapitalizmi simgeleyenler olumsuzlanırken, anti-kapitalist görüşü simgeleyenlerin olumlu verildiğini söylemek mümkündür. Bu durumda romanda ciddi bir kapitalizm karşıtı söylem olduğunu söylemek mümkündür.

Modernist roman ile birlikte genel (kronolojik) zamanın daraldığından, iç zamanın genişlediğinden yukarıda bahsedilmiştir. Romana bakmak gerekirse; *Üç Yirmidört Saat* romanı üç gün gibi kısa bir zaman dilimini işlediğini söylemek mümkündür. Bu kısa zaman diliminde geriye dönüşlerle, rüyalarla, bilinç akışı ile bireyin iç dünyasında sık sık geçmişe gidilmektedir. Bu tekniklerin sıklıkla kullanılması romanın en modernist tutumlarının başında yer almaktadır.

Üç Yirmidört Saat romanında Dilber'in hizmetçi olarak çalıştığı eve bağlılığı, yaşamını devam ettirebilmek için adeta bu ev dışında bir dünya düşünmemesi Hegel'in efendi-köle diyalektiği ile açıklanabilmektedir. Bu diyalektiğe göre her ne kadar kölelikten kurtulmak istese de bunun için herhangi bir çaba sarf etmez. Tıpkı romandaki Dilber örneğinde olduğu gibi.

Sonuç olarak, 1970'lere geldiğinde modern roman kavramı ile birlikte romanın birçok yapısında değişim görülmektedir. Olay örgüsü, kişi kadrosu, zaman ve mekan anlayışı, işlenen konular, konuların işleniş biçimleri, anlatım tekniklerinin değişimi ile birlikte modern roman klasik kurgudan ayrılmıştır. Böylelikle roman katmanlara ayrılmış ve çözülmeyi bekleyen bir bulmaca haline gelmiştir. Buna göre romanda kişi kadrosunun azlığından, verilen zaman diliminin sınırlılığında, bireylerin ruh hallerinin ön plana çıkmasından, çatışmaların belirli bir görüş ekseninde verilmesinden, bireylerin birbiriyle olan iletişimsizliklerinden hareketle incelemeye çalışılan *Üç Yirmidört Saat* romanı da modernist romanın oluşum aşamalarına örnek sayılabilmektedir.

Kaynakça

- Adler, A., (2002), *Sosyal Duygunun Gelişiminde Bireysel Psikoloji*, Çev. Halis Özgü, İstanbul: Hayat Yayınları.
- Birkök, C., (1998), *Modernizmden Postmodernizme Yeni Problemler*. İstanbul, File:///C:/Users/Asus/Downloads/75-245-1-Pb.Pdf.
- Butler, C., (2013), *Modernizm*, Çev. Nursu Öрге, Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- Celal, P., (1977), *Üç Yirmidört Saat*, İstanbul: Milliyet Yayınları.
- Cevizci, A., (2005), *Felsefe Sözlüğü*, İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Freud, S. (1997), "Kadın Cinselliği", *Cinsellik Üzerine* (çev. S. Budak), Ankara: Öteki Yayınları, s. 357-379.
- Gümüş, S., (2015), *Modernizm ve Postmodernizm*, İstanbul: Can Yayınları.
- Hegel, G.W.F. (2004). *Tinin Görüngübilimi (Phenomenology of Spirit)*. Çev. Aziz Yardımlı, İstanbul: İdea Yayınevi.
- İleri, S., (1996), Peride Celal'le Söyleşi. *Peride Celal'e Armağan (Haz. Selim İleri)*, İstanbul: Oğlak Yayınları, S.41-55.
- , (2015), *Edebiyatımızda Sevdiğim Romanlar Kılavuzu*, İstanbul: Everest Yayınları.
- Kantarcıoğlu, S., (2007), *Türk ve Dünya Romanlarında Modernizm*, İstanbul: Paradigma Yayıncılık.
- Karaküçük, S., (2002), Mutsuz Anneler, Daha Mutsuz Kızları, *Varlık*, 1134, 18-20.
- Kolcu, A. İ., (2013), *Türk Romanı El Kitabı*, Erzurum: Salkımsöğüt Yayınları.
- Uçan, H., (2009), Modernizm/Postmodernizm ve J. Derridanın Yapısökümcü Okuma ve Anlamlandırma Önerisi. *Turkish Studies*, 4/8, 2283-2306.
- Zorkul, T., (2006), *Peride Celal'in Hayatı ve Eserleri Üzerine Bir Araştırma*. Doktora Tezi. Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi.